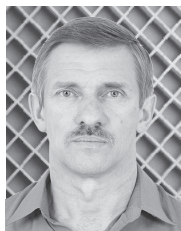

УДК 004

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

М.Б. Вітер, канд. фіз.-мат. наук

Постановка проблеми. Управління державними фінансами на загальнодержавному рівні здійснюють вищі й центральні органи державної влади, на місцевому – місцеві державні адміністрації і територіальні підрозділи центральних органів державної влади, а також органи місцевого самоврядування (у разі виконання делегованих повноважень). Цей процес супроводжується обміном великими масивами даних, кількість показників в яких обчислюється десятками тисяч.

Основна інформаційна взаємодія між учасниками системи управління державними фінансами (СУДФ) здійснюється засобами відповідних автоматизованих інформаційних систем.

Історично склалося так, що ці системи формувалися переважно за галузевим принципом на основі місцевих підходів і технологій. Тому вони мають різні форми надання інформації, а також організаційні і технічні рішення.

Для забезпечення ефективної електронної інформаційної взаємодії між такими комплексами необхідно здійснювати узгодження відповідних програмних, апаратних засобів, а також нормативно-організаційних документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних наукових роботах здебільшого розглядаються загальні методологічні засади і підходи до організації інформаційної взаємодії державних органів [1–3]. Тому актуальною є задача дослідження практичних аспектів організації електронної інформаційної взаємодії державних органів.

Мета роботи – здійснення аналізу стану електронного документообміну між головними учасниками системи управління державними фінансами, зокрема: Міністерством фінансів України (МФУ); Державною казначейською службою України (ДКСУ); Державною фінансовою інспекцією України (ДФІУ); Державною податковою службою України (ДПСУ); Державною митною службою України (ДМСУ), а також вироблення рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Під час здійснення аналізу електронних документопотоків у СУДФ доречно виділити горизонтальну й вертикальну інформаційну взаємодію його учасників.

Горизонтальна взаємодія здійснюється на найвищому рівні між центральними органами державної влади, а на нижчих рівнях – між їхніми регіональними підрозділами, регулю-

ється вона законами України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а також міжвідомчими документами (накази, угоди, протоколи тощо). При цьому міжвідомчі документи регулюють, як правило, інформаційні відносини між конкретними державними органами [4].

У документах, що регламентують обмін інформацією, вказується мета обміну, описується порядок і регламент передавання даних, форми захисту тощо.

Порядок обміну інформацією включає в себе перелік файлів, які передаються, формат і структуру даних у файлах. При цьому вказується тип самої інформації (відкрита, конфіденційна, для службового користування тощо) і заходи забезпечення її захисту.

У зв'язку з тим, що інформація нагромаджується і зберігається в автоматизованих інформаційних системах учасників обміну по-різному, формати надання її під час обміну також можуть бути різними.

Регламент обміну даними визначає терміни, форми і шляхи передавання інформації. Терміни можуть пов'язуватися з конкретними строками (щотижнево, щомісячно тощо) або зі змістом інформації, що передається, наприклад, за терміном подання певної звітності. Обмін інформацією може здійснюватися як на регулярній основі, так і за окремими запитам.

Шляхи передавання інформації можуть бути також різними, а саме: виділеним каналом зв'язку; електронною поштою; на окремих електронних носіях тощо. При цьому шляхи передавання залежать від рівня конфіденцій-

ності даних і від наявних засобів зв'язку.

Як видно з рис. 1, повноцінний електронний інформаційний документообмін між усіма головними учасниками СУДФ здійснюється на рівні центральних органів; на нижчому рівні – лише між регіональними підрозділами МФУ і ДКСУ.

У зв'язку з тим, що Міністерство фінансів і Державна казначейська служба мають безпосереднє відношення до формування і виконання бюджету держави, інформаційна взаємодія між ними характеризується інтенсивним обміном великими обсягами даних [5]. Так, щоденна інформація від ДКСУ до МФУ формується майже двома десятками типів файлів. Формати даних, що передаються: dbf – файли, бази даних Oracle, Excel таблиці, текстові файли.

Серед об'єктів обміну є велика кількість класифікаторів і довідників, які описують різні форми класифікації, зокрема:

- функціональна, економічна, відомча, програмна класифікації видатків бюджету;
- співвідношення кодів програмної класифікації видатків державного бюджету і кодів функціональної класифікації видатків бюджету;
- співвідношення кодів тимчасової класифікації видатків місцевих бюджетів і кодів функціональної класифікації видатків бюджету;
- довідники кодів і фондів бюджетів тощо.

При цьому актуальною є проблема їхнього узгодження і актуалізації.

Регламент обміну передбачає щоденне, щотижневе, щомісячне, щодаквартальне і річне передавання інформації.

Рівень 1 (центр)	МФУ	ДКСУ	ДФУ	ДПСУ	ДМСУ
Рівень 2 (область)	Обласне управління МФУ	Обласне управління ДКСУ	Х*	Х	Х
Рівень 3 (район)	Районне управління МФУ	Районне управління ДКСУ	Х	Х	Х

* Х – відсутність взаємодії на даному рівні.

Рис. 1. Горизонтальна інформаційна взаємодія учасників СУДФ на різних рівнях

Очевидно, що така інтенсивна взаємодія повинна здійснюватись у спеціальний спосіб, зокрема на рівні прямого обміну даними між відповідними серверами ДКСУ і МФУ.

Відповідні вимоги ставляться також до каналу передавання даних і засобів захисту.

Донедавна електронна інформаційна взаємодія між Мінфіном, з одного боку, і ДПСУ і ДМСУ, з іншого – здійснювалась на основі відповідних спільних наказів. У зв'язку із структурними змінами в державних органах виникла проблема формування нових умов електронного документообміну [6].

Документопотоки між МФУ і ДПСУ характеризуються наявністю великих обсягів даних і специфікою інформації, яка здебільшого призначена для службового користування. При цьому здійснюються необхідні заходи захисту. Так, у даних про надходження податкових платежів код (номер) платника податків перетворюється незворотною хеш-функцією, а назва платника видаляється.

Проблемою залишається формування захищених шляхів передавання великих обсягів інформації. Під час обміну митними даними важливу роль відіграє актуалізація відомчих довідників і класифікаторів, які формуються Держмитслужбою.

У зв'язку з відсутністю в більшості цен-

тральних органів надійної системи організації електронного цифрового підпису (ЕЦП) часто інформація передається з одного відомства в інше лише в паперовому вигляді.

Горизонтальна взаємодія між регіональними органами Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби здійснюється на рівні області і району [7]. Територіальні органи ДКСУ надають відповідним фінансовим управлінням довідники, звіти про виконання бюджетів тощо. Фінансові управління надсилають відповідним територіальним органам ДКСУ довідники й інформацію про планові показники бюджету.

У зв'язку з функціонуванням різних інформаційних систем у регіональних підрозділах МФУ і ДКСУ деколи виникають розходження в результатах обробки статистичних даних, якими вони обмінюються. Тому на цьому рівні, як правило, інформація передається не лише на електронних, а й дублюється на паперових носіях.

Вертикальна інформаційна взаємодія (рис. 2) здійснюється між відповідними центральними органами державної влади (МФУ, ДКСУ), їхніми регіональними відділеннями і/або відповідними розпорядниками бюджетних коштів [8; 9].

Обмін інформацією здійснюється шляхом:

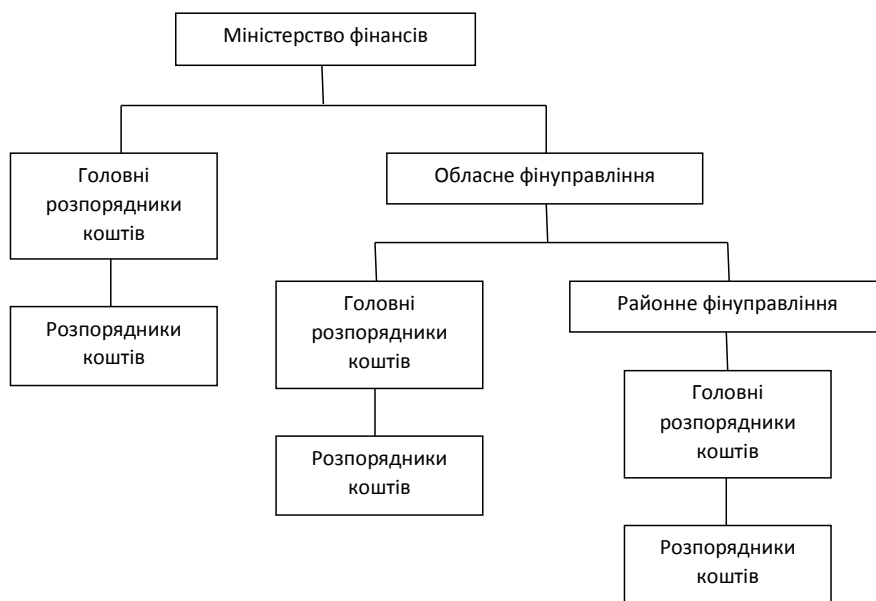

Рис. 2. Вертикальна інформаційна взаємодія в системі МФУ

прямого доступу до баз даних фінансових управлінь у режимі перегляду; а також файлового обміну інформацією.

Електронна інформаційна взаємодія здійснюється з використанням автоматизованої інформаційної системи (АІС) «Місцеві бюджети» центрального й обласного рівня, за допомогою якої забезпечуються автоматизація функцій, пов'язаних із формуванням і виконанням місцевих бюджетів; інтеграція з автоматизованою інформаційною системою «Держбюджет» Мінфіну; оперативний обмін даними між Міністерством фінансів і місцевими фінансовими органами.

У зв'язку із запровадженням у бюджетний процес місцевого рівня програмно-цільового методу виникає проблема модернізації відповідних автоматизованих інформаційних систем.

Висновки

У просторі електронної інформаційної взаємодії головних учасників СУДФ існують різні рівні обміну даними; форми передачі даних; формати інформації, що передається; системи нормативно-довідкової інформації тощо. Як наслідок, виникають проблеми під час обміну даними, консолідації даних, з'являється багато «перехідних таблиць» від одних систем нормативно-довідкової інформації до інших.

Отже, у разі застосування різних шляхів і форм передачі інформації важко забезпечити належний рівень її захисту.

Через низький рівень використання ЕЦП у державних органах істотно затримується впровадження ефективного електронного документообміну в цій сфері.

Для розв'язання вказаних проблем необхідно:

- забезпечити стандартизацію і формалізацію процедур і форматів обміну даними між державними органами;
- сформувати єдину систему нормативно-довідкової інформації, яка б регулювала режим обміну, а також повноваження і від-

повідальність учасників обміну;

- створити відповідну мережеву інфраструктуру, яка б сприяла формуванню належного рівня інформаційної взаємодії, а також забезпеченню інформаційної безпеки електронних даних. Відсутність захищених належним чином каналів передавання даних не дає змоги державним органам активно здійснювати обмін електронними документами.

Для організації ефективної електронної інформаційної взаємодії між державними структурами необхідно створити центральний орган (центр електронної інформаційної взаємодії), який би виконував такі функції:

- здійснення координації їхніх дій;
- формування типових положень і порядку обміну, форматів надання даних, оптимальних шляхів і засобів взаємодії;
- забезпечення узгодження відповідних класифікаторів і довідників.

Оскільки горизонтальна інформаційна взаємодія між усіма головними учасниками системи управління державними фінансами здійснюється на рівні центральних органів, то одним із варіантів розв'язання названих проблем для СУДФ є інтеграція на центральному рівні відповідних інформаційних ресурсів в єдину інформаційно-аналітичну систему.

Нині Міністерство фінансів України разом із ДКСУ і ДФІУ реалізує проект модернізації державних фінансів [10] шляхом упровадження інтегрованої інформаційної системи фінансового менеджменту (ІСФМ).

У рамках ІСФМ передбачається прийняття інтегрованого рішення з управління державними фінансами для Мінфіну, ДКСУ, ДФІУ і налагодження зв'язку із зовнішніми системами через пряме підключення до ІСФМ.

Обмін даними між ІСФМ і зовнішніми системами планується здійснювати за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи «Фінанси» [11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Додонов О.Г. Формування, інтеграція та викорис-

тання інформаційних ресурсів органів державної влади / О.Г. Додонов, О.В. Нестеренко, А.В. Бойченко, О.А. Бойченко // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2002. – № 3. – С. 69–75.

2. Кнутов, А.В. Межведомственное информационное взаимодействие при предоставлении государственных (муниципальных) услуг: постановка проблемы / А.В. Кнутов, Л.Х. Синятуллина, А.В. Чаплинский // Вопросы государственного и муниципального управления = Public Administration: ежекварт. науч.-образоват. журн. – 2011. – № 3. – С. 5–22.

3. Нестеренко О.В. Основні засади забезпечення інформаційної взаємодії автоматизованих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади / О.В. Нестеренко // Зв'язок. – 2005. – № 5. – С. 2–6.

4. Вітер М.Б. Правове регулювання електронної інформаційної взаємодії державних органів / М.Б. Вітер // Права інформатика. – 2013. – № 3 (39). – С. 26–34.

5. Наказ Міністерства фінансів України від 29.06.2005 № 490 «Про затвердження Формату та регламенту обміну інформацією між Міністерством фінансів України та Державним казначейством України у новій редакції» (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/control/uk/publish>

6. Указ Президента України від 18 березня 2013 року № 141/2013 «Про Міністерство доходів і зборів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon1.](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/)

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/>

7. Наказ Міністерства фінансів України від 11.03.2008 № 373 «Про затвердження формату та регламенту обміну інформацією між місцевими фінансовими органами та територіальними органами Державного казначейства України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/control/uk/publish>

8. Наказ Міністерства фінансів України від 04.03.2008 № 343 «Про затвердження Порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів України та місцевими фінансовими органами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/control/uk/publish>

9. Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 939 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства фінансів України як головного розпорядника коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/control/uk/publish>

10. Розпорядження КМ від 17.10.2007 № 888-р «Про схвалення Стратегії модернізації системи управління державними фінансами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/>

11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 752-р «Про створення інформаційно-телекомунікаційної системи «Фінанси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/>

УДК 338.2

ВПЛИВ ВІНАХІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ НА РІВЕНЬ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

І.Г. Бабець, докт. екон. наук

Постановка проблеми. В умовах глобальних викликів важливими чинниками економічної безпеки держави стають наявність науково-технічного потенціалу і ефективність його використання, яку можна оцінити за показниками результативності інноваційної і винахідницької діяльності. Серед головних пріоритетів національних інтересів визначено збереження й зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку, а основними напрямками

державної політики з питань національної безпеки України в науково-технологічній сфері є посилення державної підтримки розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки як основи створення високих технологій і забезпечення необхідних умов для реалізації прав інтелектуальної власності [1]. Проте розвиток інтелектуальної сфери в Україні не відповідає критеріям економічної безпеки, про що певною мірою свідчать і міжнародні конкурентні позиції країни за оцінками Світо-